

Transkribering av Jubileumswebbinarium, del 4 – Ungdomsmål och påföljder för unga

Från Helsingborgs tingsrätt

Sändes den 14 januari 2022, klockan 12:00

Deltagare

Lagmannen Lennart Johansson, hovrättslagmannen Margita Åhsberg,
chefsrådmannen Margareta Hansson, kommunikatör Fredrik Lassen

LENNART: Ungdomars brottslighet och ungdomars utsatthet för brott diskuteras alltmer. Straffprocessen för unga är delvis annorlunda än för vuxna personer. Den offentliga debatten om ungdomars brottslighet har under senare år kanske mest fokuserat på snabbhet och effektivitet, men också en diskussion om en ungdomsreduktion. Eller straffrabatt som man brukar säga i debatten. Den debatten har kanske också mest fokuserat på systemets rimlighet. Särskilt då kanske sett i ljuset av senare års gängbrottslighet. Fler och mer nyanserade ungdomspåföljder har också införts.

Välkommen till Helsingborg och Helsingborgs tingsrätts bidrag till Hovrätten över Skåne och Blekinges jubileumswebbinarserie. Jag heter Lennart Johansson och är sedan den första augusti förra året lagman vid Helsingborgs tingsrätt. Ämnet för dagen är ungdomsvård och ungdomspåföljd. Vi kommer att få ta del av ett samtal med chefsrådmannen Margareta Hansson och hovrättslagmannen Margita Åhsberg, som tidigare var chefsrådmannan här på tingsrätten. Jag tänkte först inleda med några ord om Helsingborgs tingsrätt. Jag tänkte ge en kortfattad historisk beskrivning, en beskrivning av dagens domstol och lite information om vad vi kommer att arbeta med framöver.

Vi ska börja med den historiska kontexten. Helsingborg är ju en av Sveriges äldsta städer och Helsingborg är känt från slutet av tusentalet. I samband med freden i Roskilde så hade Helsingborg blivit svenskt. Danskarna återerövrade staden 1678, men den återgick till Sverige med freden i Lund året därpå och därefter så började försvenskningen. Svensk rätt infördes i Skåne i början av 1680 talet. Hela rättsväsendet började försvenskas. Förr fanns i princip två sorters domstolar. Det fanns i allmänhet en rådhusrätt som hörde till städerna och den omkringliggande domsagan utanför städer tillhörde en häradsrätt. I Helsingborg fanns alltså en rådhusrätt och den är gammal. Den första rådhusrätten omnämns redan 1511 och sedan slutet av 1700-talet har rådhuset varit placerat vid Stortorget och är så än idag, vilket framgår av den här bilden. I början av 1680-talet utgjorde Bjäre och Luggude härader i en domsaga, men några år senare så delades domsagan och Luggude gick samman med Onsjö och Rönneberga härader. I mitten av

1800-talet så delades domsagan på nytt och Luggude bildade en egen jurisdiktion. Luggude härads domsaga. Luggude höll ting på flera platser men 1896 flyttade tingsställe till ett nybyggt tingshus inne i centrala Helsingborg, inte långt från den plats där tingsrätten i dag håller till och här en bild på den byggnaden. Under egentligen hela 1900 talet så genomfördes en harmonisering av förvaltning och rättsväsendet i Sverige. I början av 1900 talet så fanns det 118 häradsrätter och 90 rådhusrätter i Sverige. Antalet rådhusrätter och häradsrätter minskade kontinuerligt. Till saken hör kanske också att rådhusrätterna finansieras av städerna själva, men 1965 förstatligades de sista av rådhusrätten och 1971 så omvandlades alla kvarvarande 108 häradsrätter och 27 rådhusrätt till 108 tingsrätter och i denna tingsrättsreform 1971 bildades Helsingborgs tingsrätt av just Luggude häradsrätt och rådhusrätten i Helsingborg. Då flyttade vi in i den här byggnaden. I Ängelholm fanns en rådhusrätt från slutet av 1700-talet, men den lades ner redan 1948 och domsagan ingick därefter i häradsrätten för Södra Åsbo och Bjäre härader. Verksamheter hör till i den här vackra byggnader från 1861. Vid tingsrättsreformen 1971 så bytte domstolen namn till Ängelholms tingsrätt. Norra Åsbo härad hade sitt tingsställe i Klippan. 1952 flyttade man in i den här byggnaden och vid tingsrättsreformen 1971 så ändrades namnet till Norra Åsbo tingsrätt och på nytt 1974 så ändrades namnet till Klippans tingsrätt. Domkretsen för Helsingborg tingsrätt utökades den första oktober 2001 med just Ängelholms tingsrätt och Klippans tingsrätts domsagor. Till en början hade tingsrätten också tingsställe i Ängelholms tingsrätts gamla lokaler. Den avvecklades när Helsingborgs tingsrätt flyttade in i ett nybyggt tingshus 2005. Och då har vi kommit fram till dagens Helsingborgs tingsrätt. Vill ni veta mer om historien så har vi en utställning om domstolens historia, både i våra lokaler och på webben. Gå gärna in på Domstolenshistoria.se för att se mer.

Helsingborgs tingsrätt är i dag en av landets största tingsrätter. Vi täcker den nordvästra delen av Skåne. Domsagan omfattar flera kommuner Bjuv, Båstad, Helsingborgs, Höganäs, Klippans, Perstorps, Åstorps, Ängelholms och Örkelljungas kommuner och i domsagan bor uppemot 300 000 personer. Vi håller till på en fastighet på Konsul Perssons plats 1 och den första byggnaden stod klar 2005. Men vi växte snart ur den. År 2020 invigdes en tillbyggnad som i praktiken fördubblade domstolens storlek, och så här ser tingshuset ut idag sett från Öresund. Det är idag knappt hundra medarbetare på tingsrätter. Tingsrätten är indelad i en administrativ avdelning och tre dömande avdelningar. Varje mål avdelning består av domare, beredningsjurist, notarier och domstolshandläggare. På varje målavdelningen finns alltså mellan 20 och 25 medarbetare. Samtliga målavdelningar handlägger brottmål, tvistemål och ärenden. Varje avdelning har också egna specialmål. Flera av domarna på tingsrätten är också specialiserade inom särskilda områden. Vi har också en särskild hantering av brottmål där ungdomar mellan 15 och 17 år är åtalade. Vi har under senaste fem åren haft en stadig ökning av antalet inkomna målet. Som framgår av bilden som kommer in nästan 8500 mål och ärenden förra året och inom ramen för det så kallade ungdomsspåret så har det kommit in ungefär 300 mål per år. Men det kan å andra sidan variera ganska mycket mellan åren. Vi hade ungdomsspåret en nedgång 2018 med en uppgång på 2020. Vi har också lyckats med att avgöra dessa 8500 mål och ärenden i en bra takt. Vi når alla verksamhetsmål som regeringen har satt upp. Om jag ska säga något om våra framtida fokusområden. På Helsingborgs tingsrätt så arbetar vi med kontinuerliga förändringar, förbättringar av verksamheten. Vi försöker skapa delaktighet och medarbetarinflytande och jag tror att det ger oss goda

förutsättningar att möta de krav och förväntningar som vi har på oss, inom olika områden.

För mig blir det ganska tydligt inom vilka fem områden som vi kommer att jobba mest med inom den närmaste tiden. För det första ett fokus på en domstol. Vi är visserligen fyra avdelningar, men tillsammans bildar dessa en domstol. Vi har som alla verksamheter påverkats av pandemin och olika initiativ har fått pausas. Framöver ska vi stärka ett enhetligt arbetssätt. Det finns flera fördelar med ett enhetligt arbetssätt. Det är lättare att hjälpas åt över avdelningsgränser. Det är lättare att upprätthålla en hög och jämn kvalitet i verksamheten och för de som kommer i kontakt med domstolen ska det inte spela någon roll vilken avdelning ett mål eller ärende handläggs. För det andra digitalisering. Vi har kommit långt med digitalisering. Vi har bra arbetsrutiner och vi har viss närvaro i sociala medier. Men vi kan och vill mer. Vi har just nu till exempel en arbetsgrupp som arbetar med att digitalisera hela målhanteringen och det projektet skulle sjösättas under våren. För det tredje sociala aktiviteter. Det är väl ännu en sån där pandemi ifråga. Medarbetare på tingsrätten trivs på jobbet. Vi har under flera år haft goda resultat i medarbetarundersökningar, att medarbetare trivs och har det bra på arbetet. Det är viktigt och någonting som vi vill satsa på ännu mer framöver. För det fjärde ska vi arbeta mer proaktivt, mer strategiskt, för att klara framtidens utmaningar, så räcker inte att agera på sådant som redan har hänt. Vi behöver ligga steget före. Vi har redan en bra grundstruktur och rutiner, men vi kan och vill mer. För det femte. Slutligen så har vi kompetensutveckling. Tingsrättens egen kompetensutveckling har dessvärre fått stå tillbaka i alltför stor utsträckning under den pågående pandemin. Här har vi stora förhoppningar att kunna komma tillbaka till en bättre ordning, både när det gäller innehåll och hur vi genomför insatserna.

Detta var en liten bakgrund till Helsingborgs tingsrätt och vad vi ser framför oss. Jag hoppas att ni också nu ser fram emot att höra Margita och Margareta samtala om ungdomsmål, så jag lämnar över till dem helt enkelt.

FREDRIK: Ungdomar som begår brott har varit ett återkommande ämne inom politiken och nyhetsmedier har de senaste åren. Strax före jul kom en rapport från Brottsförebyggande rådet som visar att antalet ungdomsmål mer än fördubblats under en femårsperiod. Hur hanterar domstolar och framförallt Helsingborgs tingsrätt de ungdomsmål som kommer hit? Det ska vi prata om nu och med mig har jag Margareta Hansson, chefsrådman på tingsrätten, och Margita Åhsberg, tidigare chefsrådman på tingsrätten, men sedan ett par veckor tillbaka hovrättslagman. Välkomna!

Tack!

FREDRIK: Vad är det vi menar när vi pratar om ungdomsmål?

MARGARETA: Då är det mål där den tilltalade är under 21 år. Eller man kan nog säga egentligen de är emellan 15 till och med 20 år för är man under 15 år så blir man inte åtalad. Och då finns det speciella regler för den här åldersgruppen. Det finns bestämmelser både i rättegångsbalken i brottsbalken och det finns en speciell lag också. Lagen om unga lagöverträdare som reglerar bland annat hur rättegången går till, vilka påföljder som döms ut. Hur man ska tänka när man funderar på påföljder. Och det finns också regler om att målen ska handläggas skyndsamt, och det till och med så att om du är under 18 år när det kommer in ett åtal så ska det sättas ut huvudförhandling inom två veckor från det att målet kommit in till

oss. Och skälet för detta att man gör speciella regler är ju att det är unga människor man ska försöka hindra, att de fortsätter med kriminalitet, att de kommer ur sitt kriminella beteende. Och det handlar om unga människor. De har inte samma omdöme eller mognad som en vuxen, och därför finns det speciella regler.

FREDRIK: Det är när de är åtalade i den här åldern. Om det är ett brottsoffer, då finns det inga särskilda regler för det, eller?

MARGARETA: Nej, det finns inga regler för just unga målsägande och det kan man ju tycka är kanske lite märkligt. För några år sedan fanns ett förslag på att man skulle ha skyndsamhetskrav också när det gäller unga målsägande, men det blev aldrig något riktigt lagförslag av det. Däremot är det så att om det är mål med allvarlig brottslighet med unga målsägande så hanterar vi dem skyndsamt ändå. Och JO har i flera tillfällen sagt att man ska hantera mål med unga målsägande också skyndsamt.

MARGITA: Och där kan man väl tillägga att åklagarmyndigheten har ju särskilda synsammetskrav för unga målsäganden också, liksom de har för unga tilltalade.

FREDRIK: Här i Helsingborg så har vi ett särskilt ungdomsspår. Vad innebär det?

MARGITA: När vi får in brottmål där den misstänkte eller då den åtalade är under 18 år så lottar vi in det på en särskild lottningsenhet. Vi samlar målen, alltså på en särskild enhet och i den enheten som vi kallar ungdomsspåret. Och när åtalet kommer in så bereds de av en särskild grupp handläggare som då planerar ut målen för huvudförhandling. Och som Margareta sa så ska de här målen sättas ut inom två veckor och då har vi två särskilda dagar i veckan måndagar onsdagar där vi sätter ut de här målen till huvudförhandling.

FREDRIK: Men när du säger en enhet, det är inte bara vissa personer som jobbar med det här ungdomsmålen då, eller hur?

MARGITA: Nej, det är de här särskilda handläggarna som jobbar med dem. Men när det sedan gäller till att avgöra målen så bemannar... Vi är tre avdelningar på Helsingborgs tingsrätt som var tredje ungdomsting bemannar avdelningarna med både ordförande och protokoll förare. Så vi fördelar dem jämnt över tingsrätten.

FREDRIK: Vi har inga särskilda ungdomsdomare?

MARGITA: Vi har särskilt utpekade ungdomsdomare på varje avdelning, och det är de domarna då som får avgöra de här målen. Och det är samma sak med nämndemännen. De ska också vara särskilt utsedda nämndemän.

FREDRIK: Nu vet jag att även när det gäller häktade mål så har man en liten särskild gång. Så vad händer om det är en ungdom då som är häktad eller kan häktas?

MARGITA: Där är dock undantaget. För de lottar vi då inte in på den här särskilda enheten ungdomsspåret, utan de lottas in på avdelningarna och anledningen till det är att det är de här målen är oftast lite större de när en ungdom häktas och kan de ju vara en två tre dagar och även större än så, och då blir det lite enklare för avdelningarna att hantera de målen själva så att man vet hur man håller koll på det helt enkelt själv.

FREDRIK: Om vi tittar på huvudförhandlingen i de här typerna av mål. Hur skiljer de sig jämfört med en vanlig brottmålsförhandling?

MARGARETA: Vi har ju hört redan att man har speciella domare. Speciellt utsedda domare så har de här målen. Juristdomaren och nämndemännen så de får en stor vana vid den här typen av mål och hanterar den problematik som finns. Sen finns det bestämmelser om, just att man ska ha huvudförhandling när det gäller, i alla fall om man är under 18 år. Annars är det så att vid enklare och brottmål där påföljden bara kan bli böter och numera också villkorlig dom och böter. Så kan vi ta dem på handlingarna, då har man ingen huvudförhandling. Men man har sagt att om man är under 18 år, då skall alltid vara huvudförhandling för att det är viktigt att man ser att det blir en konsekvens av vad man har gjort och reaktion på det gäller att man får komma till domstol. Det finns också speciella regler som gör att man kan ha stängda dörrar i den här typen av mål så att allmänheten inte är med under förhandlingen. Annars är huvudregeln att vi har offentlighet. Vem som helst får komma på våra förhandlingar. Vi brukar ha stängda dörrar ibland om det är sekretess, material som går igenom. Men just när det gäller ungdomsmål kan man ha stängda dörrar också, just för att rättegången ska kunna fungera på ett bra sätt för den unge. Om det är ett väldigt uppmärksammat mål så kan det bli väldigt jobbigt och känsligt med mycket människor, så då kan man också stänga dörrar.

FREDRIK: Är det vanligt att vi har stängda dörrar?

MARGARETA: Det är väldigt ovanligt. En mycket uppmärksammat mål i så fall. Sen har man så att om man är under 18 år så kallas vårdnadshavarna till förhandlingen, och det är för att man ska kunna ställa frågor till dem om personliga förhållanden för den unge hur det går i skolan, hur det går hemma och sådana saker. Man får också in yttrande från socialnämnden som belyser den unges situation. När man en person under 18 år begår brott där man kan bli skadeståndsskyldig så kan också föräldrarna eller vårdnadshavarna blir skadeståndsskyldiga för den här skadan, upp till ett begränsat belopp, en femtedel av prisbasbeloppet någonstans runt 9000 kr. Och då provas de frågorna också i de här målen. Vad ska man mer säga, speciellt med ungdoms målen... Sen är det ju det som just att det ska avkunnades de här domarna. Ibland kan det vara så att man ser en förhandling och så ser man att nu är förhandlingen slut, det blir dom om två veckor och så skickar man hem domen. Men just när det gäller ungdomsmål så ser man att det är viktigt att man avkunnar domen efter förhandlingen, alltså att man efter målet så har man en överläggning. Sen ropar man in parterna igen och så säger man så här har det gått. Och det viktiga då är just att man ska kunna. Dels är det så att den unge man ska inte behöva vänta så länge och få ett besked, för det kan ju också vara jobbigt. Men det är ju det att då finns det möjlighet för domaren också att liksom hålla ett litet förmaningstal. Ja, du kan inte fortsätta på det här viset. Man kanske säger att nu fick du den här påföljden. Hade det varit ett år äldre så hade det kunnat bli så och så. Man kan säga att det är viktigt med skola. Du måste följa de här reglerna. Förhoppningsvis kan det vara så att det har hänt nånting något positivt i den här unges förhållanden, att man har påbörjat utbildningen. Då kan man säga nu är du på rätt spår. Fortsätt nu med detta. Man brukar göra så. Vad brukar du säga, Margita?

MARGITA: Det är nog lite olika, men att avkunna domen innebär också att man kan förklara varför det blev som det blev något enklare, med enklare ord än vad vi kanske skriver i domen och på ett mer pedagogiskt sätt. Och

det är ju också en vits med att avkunna just att man ska förklara. Och den unge kan också få möjlighet att ställa frågor till domaren. Om det finns några frågor.

FREDRIK: Men visst är det så att de alltid har en försvarsadvokat?

MARGARETA: Ja, om man är under 18 år så är det i princip obligatoriskt. Det ska vara uppenbart för att man inte ska få en offentlig försvarare i de fallen. Så så är det också

FREDRIK: När de har fått den här domen så får han en påföljd. Vad är det för ungdoms påföljder som finns?

MARGITA: Och det ska sägas att även ungdomar under 21 år kan ju få samma påföljd och som andra, som böter och villkorlig dom och skyddstillsyn och fängelse. Men då finns det då speciella ungdomspåföljder som man ser att man i första hand ska ha. Och det är ju då de som är under 18 år som huvudregel att det då ska gälla för. En påföljd är ungdomsvård. Och jag sa innan att socialnämnden kommer in med ett yttrande, och det innebär att en, om man har träffat den unga och föräldrarna också oftast och pratat med. Och finner då socialnämnden att det finns behov av någon sorts. Kan man säga stöd eller vård insats för den här personen så kommer de ett förslag på att man ska dömas till ungdomsvård och då ska det finnas med ett kontrakt eller som en beskrivning av vad är den här ungdomsvården? Vad går den ut på? Vad ska den unge göra åt det här? Kontraktet måste som samtycker till att man ska göra de här sakerna, och det kan då vara att man ska gå på behandlande samtal, att man ska ha någon stödperson. Drogtester, vad man nu har tänkt för nånting. Då kan det bli påföljden att vi dömer till ungdomsvård. Med att följa det här kontraktet.

MARGITA: Det vanligaste som föreslås är väl egentligen att de ska genomgå någon form av samtalsprogram där de ska prata, till exempel om kriminalitet eller prata om droger, eller så.

MARGARETA: Och hur man ska bete sig. Sen är det så att unga kan ju också vara omhändertagna. Enligt lagen om vård av unga. Tvångsomhändertagna och kanske placerad på ett hem någonstans. Det kan vara i ens egna hem också, och då finns det en vårdplan som har det som en plan för den här unga. Hur ska man komma tillrätta med kanske missbruk eller kriminellt beteende? Och då kan vi också dömas till att man ska följa den här planen.

FREDRIK: Är det också som att ungdomen måste gå med på vårdplanen?

MARGARETA: De är ju redan tvångsomhändertagande då. Så där finns det ett tvång redan i det så där behöver man inte ha ett speciellt samtycke i de delar. Det är då en vanlig påföljd, ungdomsvård. En annan är ungdomstjänst, och det är så att det kan vara så att socialtjänsten säger att den här personen har inget speciellt stöd eller vårdbehov. Det går bra i skolan, man har fungerande relationer med sin familj och man har inte så mycket kriminellt umgänge kanske och så, och då får man då göra en ungdomstjänst och det är en sorts oavlönat arbete någonstans på kanske någon ideell förening och sådant kan man döma ut att ha ett antal timmar mellan 20 och 150 timmar, och det är då beroende på hur allvarligt målet är. Så när det var allvarligt, brottet man har begått och så bestämmer vi då antalet timmar man ska göra. I den här ungdomstjänsten. Så brukar också ingå att man ska följa någon typ av program eller prata med någon också i de delarna. Man kan också ibland lägga ihop de här två påföljder. Man kan få både ungdomsvård och ungdomstjänst om man tycker att det är ett lite

allvarligare brott som personen i fråga har begått. Och detta är de två vanliga påföljder som i väldigt många fall de tilltalade döms till. Det kan vara stölder, narkotikabrott, misshandel, rån om du är 16 år. Sen finns det också frihetsberövande påföljd och sluten ungdomsvård. Tanken är ju egentligen. Man vill ju inte ha unga människor i fängelse, för det är ingen bra miljö därför finns också regler som säger för att få dömas till fängelse så krävs det synnerliga skäl. Men om man då tycker att det finns synnerliga skäl att döma till fängelse och man är i den här åldersgrupperna under 18 främst. Så finns det då den här möjligheten att dömas till det som heter sluten ungdomsvård. Man är då inte på ett fängelse utan om man är på ett sådant här SIS-hem statens institutionsstyrelse som har de här hemmen. Men det är en inläsning. Det är frihetsberövande. Men där finns om en annan typ av personal och programverksamhet och så som är anpassat för unga människor.

MARGITA: Det är istället för fängelse. Egentligen skulle straffet blivit fängelse.

MARGARETA: Då bestämmer vi tiden också det är mellan 14 dagar och fyra år. Här finns inga sådana villkorlig frigivning som när man dömts till fängelse. Om du döms till fängelse så blir du ju regelmässigt frigiven två tredjedelar av tiden. Men så är det inte här, så får du fyra år här så är det ju egentligen som sex års fängelse skulle ha varit.

FREDRIK: Man kan få vanligt fängelse också?

MARGARETA: Om det är så pass allvarligt så att man tycker att det har också jag mig hur gammal man är, men då sätter det mer av de här sex åren som man ska ha. Så kan man få fängelse.

FREDRIK: Och sen har vi någon ny påföljd. Ungdomsövervakning.

MARGITA: Det är en ny påföljd sedan ett år tillbaka och den påföljden är avsedd framför allt där den unga lagöverträdaren då har gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet eller har återfallit i brott. De här påföljder som vi nu pratar om, de är ju framförallt tänkt för dem som är mellan 15 och 17 och som begår brott, och då är den avsedd, framförallt då i de fallen där en ungdomsvård i kombination med en ungdomstjänst inte är tillräckligt ingripande för den unge, samtidigt som sluten ungdomsvård är för ingripande. Så den här ungdoms övervakningen är avsedd att täcka det? Vad ska man säga? Det är spannet däremellan och då är det oftast på det sättet att man har kommit fram till ett tänkt fängelsestraff för den unge som är minst sex månader och som är max ett år. Så det är det spannet vi pratar om. Mellan sex månader och ett år kan nå ungdomsvård och ungdomstjänst komma ifråga för den unge, men bedömer då domstolen att det är inte tillräckligt ingripande. Då är det övervakningsövervakning som den unga ska dömas till och det lägsta antalet månader ungdomsövervakning, det är då sex månader och max antalet är ett år och den påföljden den innehåller då viss frihetsinskränkande inslag. Det finns tre obligatoriska moment och det ena momentet är att den unge ska träffa en koordinator och det ska man göra som huvudregel två gånger i veckan. Det andra obligatoriska momentet, det är det som man brukar benämna helghemarrest, och det är huvudregeln då. Och det innebär att den unge inte får lämna hemmet på fredag lördag, söndag, kvällar, nätter, utan då ska man vara hemma. Såklart så finns det vissa fall där det unge inte kan vara hemma av olika skäl, men då finns det möjlighet att meddela andra frihetsinskränkande moment, till exempel att man inte får vistas på en viss plats vid en viss tidpunkt, sen det tredje

obligatoriska momentet. Det är då alkohol- och drogförbud. Den unge får naturligtvis inte nyttja vare sig droger och alkohol under den här tiden som ungdomsövervakningen pågår.

FREDRIK: Bestäms allt detta i själva domen? Exakt vilka...?

MARGITA: Nej, det gör inte det, utan det domstolen dömer ut är en ungdomsövervakning och sedan därefter är det kriminalvården som bestämmer hur den här ungdomsövervakningen ska utformas. Så det enda vi vet är att ungdoms övervakning kommer att innehålla de här obligatoriska momenten. Men hur de närmare utformas, det vet vi inte.

MARGARETA: I vanliga fall så har vi ett år det socialen som är den som håller i de här bitarna, men här är det ju då Kriminalvården. Det är lite annorlunda.

FREDRIK: Används den? Ni haft den ett år.

MARGITA: Den används, men det är nog inte så där jättfrekvent. Jag vet inte om jag säger fel, men jag såg någon siffra så där. Runt 60 domar kanske har kommit på ungdomsövervakning.

FREDRIK: I hela landet?

MARGITA: Jag tror det.

MARGARETA: Vi har väl haft någon här i Helsingborg, men inte många. Det är inte många. Det är ju när som du är inne på det här lilla området, och det är inte så att man alltid hamnar där.

MARGITA: Anledningen till att det infördes där var just att man upplevde att det fanns en lucka då när det tänkta fängelsestraffet är mellan sex månader och ett år. Den luckan innebar att den unge oftast då dömdes till en vuxen påföljd, kanske till skyddstillsyn eller villkorlig dom eller så. Och då tyckte man att man skulle täppa till det här. Att man då skulle kunna döma faktiskt till en ungdoms påföljd för den unge i stället för att nyttja vuxenpåföljderna.

FREDRIK: Inom politiken handlar det oftast om lite hårdare tag för ungdomar, och ni vet att vi fick lite ny lagstiftning för någon vecka sedan, 2 januari. Vad är det för lagstiftning? Vad är det för ändring som införts?

MARGITA: Som alla säkert känner till så sker det en ungdomsreduktion av det tänkta fängelsestraffet när vi dömer våra unga. Ju yngre man är...

FREDRIK: Jag säger straffrabatt ibland.

MARGITA: Jag kallar det ungdomsreduktion. Ju yngre man är, desto mer reduktion på det tänkta fängelsestraffet får man, och ju närmre 21-årsgränsen, desto mindre ungdomsreduktion blir ju då såklart. Och den lagstiftningen som nu har trätt i kraft. Man kan väl säga att det är två viktiga punkter i den här lagstiftningen handlar om. Dels påföljdsvalet för dem som är mellan 18 och 20 år, dels straffmätningen, alltså det tänkta fängelsestraffets slängd för dem som är 18 till 20. Man har inte gjort några förändringar vad gäller 15 till 17 åringar, utan det här gäller då 18 till 20 åringar. Och det är framförallt det här sistnämnda som man har särskilt uppmärksammat i media. Det tänkta fängelsestraffets slängd, straffmätningen och vad man då har infört nu, det är en särskild regel att om en person som är mellan 18 till 20 år begår ett brott och det är ett allvarligt brott där minimumstraffet är ett års fängelse eller där straffvärdet för det här brottet är ett minst ett år. Då ska man inte göra någon ungdoms reduktion,

man ska inte reducera straffet. Konkret betyder det att om en 18-åring begår en våldtäkt som säger att straffvärdet är två år för den våldtäkten, då ska den 18-åringen ändå dömas till två års fängelse. Förra året så kanske straffet hade blivit ett års fängelse i stället. Då hade man beaktat den här ungdomens ålder och då hade det skett en ungdomsreduktion. Så det är för de allvarigare brotten som man inför den här slopade då straffrabatten, så för de personer som är mellan 18 och 20 år som begår inte så allvarliga brott där är då... Där ska fortfarande ungdomsreduktionen göras. Så har du en 18-åring som begår en misshandel som kanske är värd en straff vädermässigt tio månader. Så ska en ungdoms redaktion ske och då kanske man då hamnar på fem månader i stället i ett tänkt fängelsestraff. Så det är den ena ändringen som införs.

MARGARETA: Tillägg, det som du sa i början. Ungdomsrånen har ökat och det kommer att påverka detta. För rån är just minimum ett år.

MARGITA: Den andra ändringen som man kan lyfta. Jo, jag ska säga det också att när det gäller är livstidsstraffet så kan den framöver. Kan man då där man också 18 till 20 åringar till livstids fängelse? Det har man inte kunnat tidigare? Men den andra ändringen och då som kanske inte har lyfts upp så mycket det är att man efter den andra januari har tagit bort den här bestämmelsen som handlar om särskilda skäl, och den bestämmelsen innebär då att man kan döma en 18 till 20 åring som begår brott till fängelse endast om det finns särskilda skäl. Som Margareta sade tidigare så krävs det synnerliga skäl för att döma 15 till 17 år till fängelse, och den bestämmelsen är kvar, men den plockas bort vad gäller 18 till 20 åringar och den plockas bort på hela linjen så den gäller. Det finns inga särskilda skäl kvar, även om en 18 till 20 åring har begått ett lite mindre allvarligt brott. I det exemplet jag tog tidigare beträffande misshandeln, där en 18 åring då kanske begår en misshandel som då straffvärdet mässigt motsvarar tio månaders fängelse, ska reducera straffet. Och så blir det då fem månader. Då kanske det innebär att den här personen nu kommer dömas till fängelse, och så kanske det inte var tidigare, eftersom då skulle vi se finns det särskilda skäl att döma denna personen till fängelse. Det kanske inte fanns, så det kommer nog att få ett ganska stort genomslag faktiskt.

FREDRIK: Det låter som en stor förändring. Vad innebär det för konsekvenser?

MARGITA: Det sistnämnda som man plockar bort de särskilda skälen. Det kommer ju säkert att medföra att vi kommer att se fler 18 till 20 åringar som döms till fängelse, och den här andra ändringen kommer ju såklart att innebära att fler 18 till 20 åringar kommer få betydligt längre fängelsestraff än vad de har kunnat dömas till tidigare.

FREDRIK: Och det är väl så politikerna har velat ha det.

MARGITA: Så är det. Man tycker inte åldern när de är mellan 18 till 20 att den ska få så stor betydelse, utan i stället så vill man att brottets allvar ska få ett större genomslag och faktiskt att det ska återspegla sig i straffet.

FREDRIK: Men det måste ju också ge en större skillnad på om du är 17 och ett halvt eller om du är 18 år?

MARGARETA: Det blir en väldigt stor skillnad plötsligt. Det får väldigt snabba konsekvenser. Innan har det varit en sluttande skala.

FREDRIK: Ja, vi får väl se vad det innebär. Några andra förändringar i lagmässigt framöver?

MARGARETA: Som du sa innan så är ju straffrätten något våra politiker verkar vara synnerligen intresserade av just nu, så det kan nog hända att det kommer fler förändringar vad det gäller ungdomar, för det har varit mycket diskussion inför det här nya lagförslaget. Jag vet att det tillsatts en utredning i senhöstas i alla fall som skulle se över det här med slutna ungdomsvård. Eller de ska titta på frihetsberövade påföljder för de som är under 18 år, hur de ska se ut och hur det ska fungera. Och då kan det ju hända att det blir andra typer av diskussioner där också, även dom kommer prata om den här straffreduceringen där också kanske. Så det finns säkert mycket mer som kommer att komma, det tror jag.

FREDRIK: Tack så mycket!

MARGITA: Tack så mycket!

LENNART: Jag tycker det var ett intressant samtal. När det gäller ungdomspåföljder så finns det nu ganska många olika alternativ att välja mellan. Med det följer en viss överlappning av möjliga alternativ tror jag. Det senaste tillskottet ungdomsövervakning blir fortfarande förhållandevis få fall vi talar om här, och möjligen är också det glapp som Margita talade om som behöver fyllas så litet att den praktiska tillämpningen för ungdomsövervakning blir begränsat. Det är kanske lite för tidigt att uttala sig om det, men eftersom antalet fall då fortfarande är förhållandevis begränsat. En annan intressant fråga som Margita och Margareta tog upp är ju reformeringen av regler om ungdomsreduktionen eller straffrabatt som de flesta säger. Alla sådana förändringar kan ju medföra nya tröskeleffekter och jag tycker det ska bli intressant att se hur domstolarna kommer att hantera detta i framtiden. Ett klagörande från Högsta domstolen hade naturligtvis varit den bästa lösningen och hade underlättat den framtida praxisbildningen.

Ja, detta var Helsingborgs tingsrätts bidrag i denna seminarieriserie. Vi vill tacka för oss och helt enkelt låta stafettpinnen vandra vidare. Tack så mycket!